

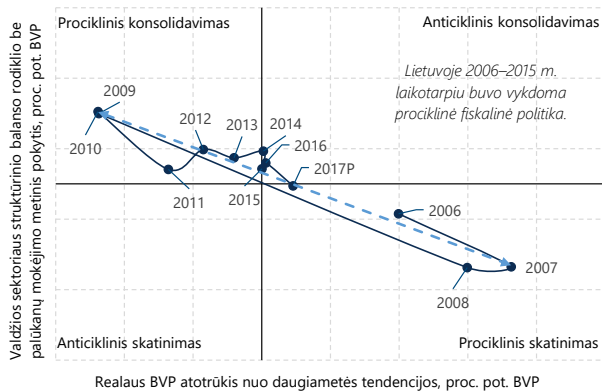
Fiskalinės drausmės taisyklės

Fiskalinė (lot. *fiscus* – krepšelis, piniginė, išdas) drausmė yra būdas apdairiai tvarkyti valstybės finansus – gerais laikais, kai realaus BVP atotrūkis nuo daugiametės tendencijos yra teigiamas, dalį gaunamų viešųjų pajamų ne išleisti, bet kaupti atsargas, kurios būtų naudojamos sunkmečiu.

Fiskalinės drausmės taisyklių laikymosi nauda piliečiams – ekonomikos verslo ciklų poveikio mažinimas, siekiant darbo pajamų užtikrinimo ir valdomos infliacijos. Ekonomikos pakilimo metu sukauptos atsargos sunkmečiu padėtų užtikrinti senėjančios visuomenės stabilią gyvenimo kokybę – išsaugoti esamas ir sukurti naujas darbo vietas, išlaikyti stabilų pensijų ir socialinių išmokų lygį. Laiku apribotas valdžios sektoriaus išlaidų augimas padėtų infliacijai išlikti 2 procentų ribos, neleisčių laikinas ciklines pajamas paversti nuolatinėmis išlaidomis.

Lietuvoje fiskalinę drausmę nustato Fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstitucinis įstatymas. Šiame įstatyme numatytos trys fiskalinės drausmės taisyklės: perteklinio valdžios sektoriaus taisyklė, valdžios sektoriaus išlaidų augimo ribojimo taisyklė ir valdžios sektoriui priskiriamų biudžetų taisyklės. Jų laikymosi stebėseną vykdo Valstybės kontrolė, veikianti kaip nepriklausoma fiskalinė institucija.

Ar Lietuvoje yra vykdoma anticiklinė politika?

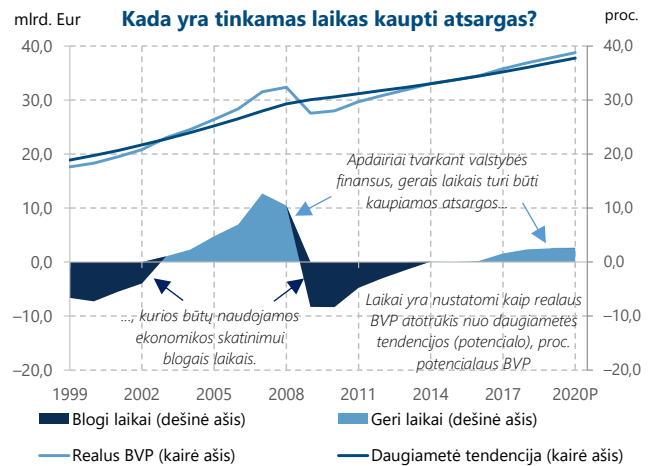
nustatytas vidutinio laikotarpio tikslas. Jeigu šis tikslas dar nepasiektas, nustatomos struktūrinio postūmio užduotys ir gairės, kurios parodo, koku dydžiu turi pagerėti balansas per metus.

Valdžios sektoriaus išlaidų augimo ribojimo taisyklės tikslas – ciklinio ekonomikos pakilimo metu daugiau nei pagal perteklinio valdžios sektoriaus taisyklę taupyti ateičiai, stipriau ribojant valdžios sektoriaus išlaidų augimą. Tai leidžia valstybei sustiprinti ekonomikos ir kainų stabilumą, siekti didesnės fiskalinės erdvės ateities įsipareigojimams ir sunkmečiui. Jeigu gerais laikais būtų sukaupta pakankama fiskalinė erdvė, blogais laikais būtų galima vykdyti skatinančiąją fiskalinę politiką ir greičiau grįžti prie subalansuoto ekonomikos augimo.

Siekiant laiku, nekenkiant stabiliam ūkio augimui, kaupti atsargas, Konstituciniame įstatyme numatytos penkios valdžios sektoriaus išlaidų augimo ribojimo taisyklės netaikymo aplinkybės. Ji netaikoma, jeigu: Lietuvos ekonomika per lėtai artėja prie Europos Sąjungos BVP augimo vidurkio to meto kainomis; numatomas bent 1 procentinio punkto BVP valdžios sektoriaus balanso rodiklio pagerėjimas, išlaidų augimą kompensuojant papildomomis pajamomis; penkerių metų faktinio valdžios sektoriaus balanso rodiklis yra perteklius; keičiant valdžios sektoriaus biudžetus, valdžios sektoriaus balanso rodiklis turi nepablogėti; įvyksta ciklinis nuosmukis.

Jeigu susidarytų išskirtinė aplinkybė – nepaprastas įvykis, kuris darytų reikšmingą įtaką valstybės finansams (pvz., euro zonos finansų sektoriaus šokas), perteklinio valdžios sektoriaus ir valdžios sektoriaus išlaidų augimo ribojimo taisyklės būtų laikinai netaikomos.

Valdžios sektoriui priskiriamų biudžetų taisyklės nurodo, kad struktūriniai Valstybinio socialinio draudimo fondo (VSDF) bei Privalomojo sveikatos draudimo fondo (PSDF) ir savivaldybių biudžetai ekonomikos pakilimo metu turi būti planuojami be deficito. Nuosmukio metu savivaldybių biudžetų, mažesnių nei 0,3 procento BVP, planuojamos išlaidos negali viršyti pajamų daugiau nei 1,5 procento, VSDF biudžetui leidžiamas struktūrinis deficitas, o Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos miestų savivaldybių ir PSDF struktūriniai balansai turi būti planuojami taip pat, kaip ir gerais laikais – vengiant struktūrinio deficito.

Pagrindinė yra perteklinio valdžios sektoriaus taisyklė, kurios tikslas – užtikrinti anticiklinės fiskalinės politikos vykdymą. Anticiklinė fiskalinė politika vykdoma valdant struktūrinį valdžios sektoriaus balanso rodiklį. Šis rodiklis parodo, koks būtų valdžios sektoriaus pajamų ir išlaidų skirtumas, jeigu realus BVP būtų lygus daugiametei tendencijai neatsižvelgiant į vienkartinių ir laikinųjų priemonių įtaką. Pavyzdžiui, struktūriniai rodikliai neįtraukia pajamų iš valstybės valdomų įmonių privatizavimo ar draudimo išmokų dėl kurios nors finansų bendrovės bankroto.

Pagal perteklinio valdžios sektoriaus taisyklę struktūrinis valdžios sektoriaus balanso rodiklis turi būti perteklius arba ciklinio pakilimo metu prie jo artėti. Blogais laikais struktūrinis deficitas turi būti ne didesnis negu Seimo

Fiskalinės drausmės taisyklių taikymas ES ir Lietuvoje

Lygis	Europos Sąjungos	Lietuvos Respublikos
Tikslas	Valstybės skolos tvarumas	Ekonominis stabilizavimas ir valstybės skolos tvarumas
Struktūrinio valdžios sektoriaus (VS) balanso rodiklio atitikimas vidutinio laikotarpio tikslui (VLT)		
VLT nustato	Kiekviena ES valstybė atskirai	Seimas patvirtina laikotarpiui iki 3 metų
Leistinas nuokrypis nuo VLT	$\leq 0,25$ proc. p. BVP	$< 0,05$ proc. p. BVP dėl leistos apvalinimo paklaidos
Struktūrinės reformos išlyga	$\leq 0,5$ proc. p. BVP laikotarpiui iki 4 metų, jei pagrįstai gerės ilgalaikis VS skolos tvarumas	Nėra
Investicijų išlyga	$\leq 0,5$ proc. p. BVP laikotarpiui iki 4 metų, blogais laikais ES svarbos projektų bendram finansavimui	Nėra
Struktūrinį VS balanso rodiklį nustato	Europos Komisija pagal pavasario arba rudens ekonominės raidos scenarijaus projekcijas ir nepriklausomai įvertintą VS biudžetų planą	Finansų ministerija pagal rudens ekonominės raidos scenarijaus projekcijas ir VS biudžetų planą
Struktūrinis VS deficitas yra: \leq pakoreguotas VLT	Fiskalinė erdvė, leidžianti didinti VS išlaidas nepriklausomai nuo verslo ciklo padėties iki pakoreguoto VLT reikšmės	Gerais laikais struktūrinis VS balansas turi būti perteklius arba prie jo artėjama; blogais – pasinaudojama fiskaline erdve ir rezervais
$>$ pakoreguotas VLT	Nustatoma struktūrinio postūmio užduotis	Nustatoma struktūrinio postūmio užduotis
Išlaidų kriterijus ir VS išlaidų augimo ribojimo taisyklė		
Ribojamas	Grynųjų valdžios sektoriaus išlaidų augimas	Centrinės valdžios, VSDF ir PSDF biudžetų asignavimų visumos augimas
Grynosios išlaidos gaunamos eliminuojant šiuos veiksnius:		
Vienkartinės priemonės	Taip	Ne
Išlaidos palūkanoms	Taip	Ne
ES finansinė parama	Taip	Taip
VS investicijos be ES finansinės paramos	Planuojamų metų investicijos keičiamos paskutinių 4 metų investicijų vidurkiu	Ne
Ciklinės nedarbo išlaidos	Taip	Ne
Diskrecinės pajamos	Taip	Ne
Išlaidų augimo ribojimo kriterijus, planuojant arba keičiant VS biudžetus:		
Išlaidų kriterijus	Potencialaus realaus BVP 10 metų (5 praėję, einamieji ir 4 būsimi metai) augimo vidurkis + BVP defliatoriaus metinio pokyčio projekcija + konvergencijos marža	$\frac{1}{2}$ potencialaus nominalaus BVP 10 metų (7 praėję, einamieji ir 2 būsimi metai) augimo vidurkis
Kriterijų nustato	Europos Komisija pagal pavasario arba rudens ekonominės raidos scenarijaus projekcijas	Finansų ministerija pagal rudens ekonominės raidos scenarijaus projekcijas
Išlaidų augimo ribojimo taisyklės netaikymo aplinkybės:		
Išskirtinės aplinkybės	Nepaprastas įvykis, kurio valstybės valdžios institucijos negali kontroliuoti ir kuris daro didelį poveikį valdžios sektoriaus finansinei būklei, arba didelis ekonomikos nuosmukis.	
Lėta konvergencija	Nėra	Lietuvos nominalus BVP auga lėčiau negu 5 metų ES nominalaus BVP vidurkis + 2 proc. p.
Papildomos pajamos	Išlaidos gali augti sparčiau negu limitas, jeigu yra numatytos papildomos diskrecinės pajamos	Numatomas VS balanso rodiklio postūmis yra teigiamas ir sudaro bent 1 proc. p. BVP
Perteklinis vidutinio laikotarpio biudžetas	Nėra	5 metų VS balanso aritmetinis vidurkis yra bent 0,1 proc. BVP perteklius
Ciklinis nuosmukis	Atsižvelgiama neribojant ciklinių nedarbo išlaidų	Planuojamų metų realaus BVP atotrūkis nuo potencialaus BVP yra neigiamas
Biudžetų keitimas	Nėra	Keičiant VS biudžetus, VS balanso rodiklis turi nepablogėti

Šaltiniai: Stabilumo ir augimo pakto 2017 m. vadovas, Europos Komisija; Lietuvos Respublikos fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstitucinis įstatymas, 2014-11-06 Nr. XII-1289